

Za realizaciju ciljeva održivog razvoja kroz nove javne politike grada Bora neophodno obezbediti sledeće uslove:

1. Novi razvojni dokumenti moraju imati i **posebno razradenu metodologiju praćenja i evaluacije** njihove realizacije, kako bi se osiguralo redovno podnošenje i razmatranje izveštaja o realizaciji, uz obavezno učešće javnosti u procesu njihovog donošenja i realizacije.

2. Između dokumentata lokalne javne politike kao i nacionalnih javnih politika, potrebno je uspostaviti **jasnu hijerarhijsku vezu** kako bi se izbeglo preklapanje ili ostavljanje praznina.

3. **Definisati sve potrebne finansijske uslove** (sredstva države, stranih donatora i kreditora, budžet grada, sredstva privrede, posebno strateških partnera i vlasnika u nosećoj privrednoj grani rudarstva i metalurgije, javno-privatna partnerstva, sredstva građana i dr.).

4. **Obezbediti institucionalne uslove** (reformisana i kadrovski ojačana javna uprava – državna i lokalna, osposobljena javna preduzeća, posebna radna tela koja će pratiti realizaciju Plana razvoja, Plana zaštite životne sredine i drugih planova) koji su neophodni za realizaciju postavljenih ciljeva i zadataka.

5. U pripremu i realizaciju ovih dokumenata **uključiti što više civilni sektor** u širem smislu – pre svega naučne i stručne institucije, obrazovne institucije, organizacije civilnog društva, medije kako bi se povećao stepen kompetentnosti dokumenata i aktivnosti na njihovoj realizaciji, podigla informisanost i motivisanost svih učesnika a posebno građana i najšire javnosti u gradu.

Životna sredina igra ogromnu ulogu u ispunjavanju naših osnovnih potreba za održanjem života. S druge strane, naša je dužnost da brinemo o životnoj sredini kako bi buduće generacije mogle da zadovolje svoje potrebe.

Učini ono što je u tvojoj moći:

- **Iskaži svoje potrebe, probleme i predloge za rešenja na putu ka održivom razvoju.**
- **Koristi prilike za grantove i subvencije koje daju država, lokalna samouprava i organizacije kako bi svoje domaćinstvo pretvorio/la u održivo.**
- **Promeni svoje navike i daj svoj lični doprinos održivom razvoju.**

ŽIVI ODRŽIVO!

<http://mibor.rs/>

Inicijativa Društva mladih istraživača Bor „Bolje je Održivo“ realizuje se u okviru projekta „Reforma javnih finansija – Agenda 2030“ koji podržavaju vlade Švajcarske i Nemačke, a implementira GIZ- Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju.

Stavovi izneti u tekstu ne odražavaju nužno zvanične stavove vlada Švajcarske i Nemačke, kao i GIZA.

Bolje je Održivo

Srbija se obavezala da svoje politike uskladi sa ciljevima održivog razvoja sadržanim u dokumentu Agenda 2030. Ona sadrži 17 ciljeva održivog razvoja koji prevashodno treba da doprinesu smanjenju siromaštva, nejednakosti i nepravde, da utiču na uzroke i minimalizuju posledice klimatskih promena. Ove ciljeve potrebno je uneti u nacionalni i lokalne programe razvoja.

Sprovedeno od strane:

Društvo mladih istraživača Bor izradilo je **Inicijativu za ugrađivanje i realizaciju određenih Ciljeva održivog razvoja u dokumente javne politike Grada Bora u oblasti životne sredine: Plana razvoja grada Bora** u kome se definišu priritetni ciljevi održivog razvoja lokalne zajednice, **Plana zaštite životne sredine grada Bora** u kome se definišu specifični ciljevi i glavne mere za njihovu realizaciju u ključnim oblastima životne sredine grada, do niza konkretnih planova za pojedine oblasti – Plana kvaliteta vazduha anglomeracije Bor i Kratkoročnog plana zaštite vazduha, Plana upravljanja otpadom, Plana upravljanja vodama i dr. Inicijativa je urađena na osnovu analize Agende 2030, dosadašnjih dokumenata lokalne javne politike i stavova građana iznetih u anketi i na tribinama i okruglim stolovima.

Predlaže se da Plan razvoja grada Bora za period 2021-2027. prema Ciljevima održivog razvoja koji se odnose na zaštitu životne sredine definiše priritetne ciljeve:

COR 6 Čista voda i sanitarni uslovi

Prioritetni cilj 1. Uredjen sistem obezbeđivanja i upravljanja zdravom pijaćom vodom i vodom za industrijske i druge potrebe.

Prioritetni cilj 2. Uspostavljen sistem za prečišćavanje otpadnih voda.

U okviru **Plana zaštite životne sredine** :

Cilj 1. Održavanje kvaliteta pijaćih voda, za šta je potrebno unaprediti postojeći monitoring, izgraditi fabriku za čistu vodu, izgraditi postrojenje za uklanjanje mutnoće iz sirove vode, zameniti preostale azbestne cevi u mreži, poboljšati zaštitu vodoizvorišta.

Cilj 2. Radikalno smanjiti zagađenja vodotokova otpadnim vodama, komunalnim i industrijskim, uvesti stalni monitoring vodotokova, izraditi registar zagađivača voda, dogradnja kanizacionog sistema, izgradnja većih i manjih postrojenja za preradu otpadnih voda, maksimalno zatvaranje sistema industrijskih otpadnih voda i eventualno ispuštanje u vodotokove samo uz odgovarajuće prečišćavanje, revitalizovanje degradiranih vodotokova, rekultivisanje priobalja zasuta flotacijskom jalovinom i dr.

Potrebno je da se što pre donese i **Plan upravljanja vodama** kojim bi se razradile mere za završetak izgradnje vodosistema Bogovina , rekonstrukciju postojeće i dogradnju nedostajuće mreže za distribuciju pijaće vode obuhvatom svih naselja, bolje upravljanje sistemom vodosnabdevanja radi smanjenja velikih gubitaka vode, digitalizacija i automatizacija upravljanja sistemom, itd. Posebno se mora rešiti potencijalni konflikt potreba za pijaćom i sve većih potreba za industrijskom vodom.

COR 7 Dostupna i obnovljiva energija i energetska efikasnost

Prioritetni cilj 1. Uspostaviti sistem energetskog menadžmenta koji će obezbediti veće korišćenje obnovljivih i novih izvora energije i veću energetska efikasnost, kroz rekonstrukciju sistema daljinskog grejanja, stvaranje uslova za gasifikaciju, podizanje energetske efikasnosti javnih objekata i podsticanjem domaćinstava i preduzetnika za unapređenje energetske efikasnosti, uključivanje u sisteme snabdevanja električnom energijom iz vetro i solarnih elektrana i dr.

U **Plan zaštite životne sredine** treba ugraditi sledeće ciljeve:

Cilj 1. Smanjenje emisije zagađenog vazduha iz energetskih postrojenja i izvora, kroz zamenu energenata (gasifikacija, biomasa, solarni izvori i dr.), postavljanje sistema za prečišćavanje otpadnih gasova.

Neophodno je doneti poseban **Plan energetske efikasnosti**, što je i zakonska obaveza lokalne samouprave, kojim bi se razradile mere rekonstrukcije daljinskog sistema grejanja grada i povećanje njegove energetske efikasnosti – kotlova, mreže, podstanica, zatim zamena goriva, korišćenja gasa i biomase, otpadne toplote iz industrijskih pogona, geotermalne energije, podsticajne mere za povećanje energetske efikasnosti i dr.

COR 11 Održivi gradovi i zajednice

Ovaj cilj održivog razvoja je za grad Bor posebno značajan jer se između ostalog odnosi na dva ključna ekološka problema Bora a to su zagađeni vazduh i upravljanje otpadom.

Prioritetni cilj 1. Poboljšanje kvaliteta vazduha kroz saradnju i podršku u rešavanju problema aerozagađenja iz industrijskih i rudničkih objekata, objekata daljinskog grejanja i individualnih ložišta, optimizacije saobraćaja (obilaznice, biciklističke staze, javni saobraćaj) i dr.

Prioritetni cilj 2. Uspostavljanje sistema upravljanja otpadom, kroz razvoj primarne selekcije i reciklaže komunalnog otpada, formiranje regionalnog centra za upravljanje otpadom, sanaciju divljih i nesanitarnih deponija, smanjenje rudničkog otpada i rekultivaciju rudničkih deponija.

Posebni planovi kvaliteta vazduha razradili su ciljeve, mere i aktivnosti koje se odnose na poboljšanje kvaliteta vazduha smanjivanjem emisije SO₂, čestica PM 10 i 2,5, teškim metalima i drugim zagađujućim supstancama, izgradnju i funkcionisanje mreže monitoring stanica, zdravstvene, institucionalne i informativne mere i dr.

Novi **Plan upravljanja otpadom** razradiće ciljeve, mere i aktivnosti na upravljanju otpadom na novim principima smanjivanja količine otpada, primarne selekcije, reciklaže i cirkularne ekonomije, regionalnog pristupa, sanacije divljih deponija, obuhvata svih naselja sistemom prikupljanja otpada i dr.

COR 12 Odgovorna potrošnja i proizvodnja

Prioritetni cilj 1. Održivo korišćenje rudnih resursa kroz razvoj koncepta zelenog rudarstva koje podstiče razvoj ostalih privrednih grana, infrastrukture, podiže kvalitet života i nastoji da smanji negativni uticaj na životnu sredinu.

Prioritetni cilj 2. Razvoj alternativnih privrednih grana a naročito održivog turizma, na bazi resursa očuvane prirode okoline Bora, Borskog jezera i Brestovačke banje, planinskih prostora u okruženju grada, seoskog turizma.

Prioritetni cilj 3. Ugrađivanje principa cirkularne ekonomije u sve proizvodne oblasti radi očuvanja prirodnih resursa i rešavanja problema otpada.

Prioritetni cilj 4. Usvajanje i sprovođenje lokalnih administrativnih procedura održivih „zelenih“ javnih nabavki.

Razraditi u **Planu zaštite životne sredine** efikasne i primenljive mere i aktivnosti kretanja ka cilju “Zelenu rudarstvo”: smanjiti potrošnju vode, koristiti alternativne izvore vode, recikliranje i/ili povraćaj metala iz otpadne vode, povećati korišćenje obnovljivih izvora energije, kroz princip cirkularne ekonomije proizvoditi sopstvenu energiju, reciklaža metala iz rudničkog otpada i regeneraciju otpadne energije, razvoj zelenih površina, rekultivacija površina rudničkog otpada, kontrolisati i smanjivati emisije prašine, smanjiti upotrebu energije, zemlje, hemikalija, proizvodnju otpada, otpadnih voda, emisija zagađujućih materija, izgraditi otpornost na klimatske promene, koristiti goriva sa niskim emisijama, minimizirati uticaj na bio, geo i diverzitet pejzaža, pošumljavanje, i dr.

COR 13 Očuvanje klime

Prioritetni cilj 1. Smanjenje i kontrola uticaja klimatskih promena na kvalitet života u gradu Boru kroz integralnu plansku primenu seta adaptivnih mera, posebno u najosetljivijim oblastima upravljanja vodama, šumama, poljoprivredi , biodiverzitetu i javnom zdravlju. Mere i aktivnosti za realizaciju:

povećanje površina pod šumama, podizanje kvaliteta šuma, povećanje zelenih površina i jačanje njihovih zaštitnih funkcija, obnavljanje napuštenih poljoprivrednih površina, upravljanje pašnjacima, navodnjavanje i odvodnjavanje, nove tehnologije gajenja useva i zasada, očuvanje voda , očuvanje biodiverziteta, očuvanje zdravlja – jačanje sistema prevencije i primarne zdravstvene zaštite.

Potrebno je uraditi poseban **Plan za prilagodavanje izmenjenim klimatskim okolnostima** u gradu Boru.

Prioritetni cilj 2. – Smanjenje i kontrola rizika od katastrofa i elementarnih nepogoda kroz realizaciju posebnih planova.

COR 15 Život na zemlji

Prioritetni cilj 1. Povećati površinu i kvalitet zaštite očuvanih prostora prirode na teritoriji grada kroz intenziviranje postupaka zaštite identifikovanih prostora ekološke mreže (Dubašnica kao deo budućeg nacionalnog parka Kučaj-Beljanica, Veliki i Mali krš, Stol, Deli Jovan, Crni vrh)

Prioritetni cilj 2. Intenzivirati rekultivaciju degradiranih površina zemljišta (posebno rudničkim i metalurškim aktivnostima) i povećati udeo gradskog zelenila i zaštitnih šuma. Ovi ciljevi, mere i aktivnosti za njihovu realizaciju treba da budu posebno razrađeni u **Planu zaštite životne sredine** grada Bora i moraju da se realizuju u tesnoj saradnji sa odgovarajućim državnim organima i kompanijama koje su nosioci rudničkih aktivnosti.